

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för humaniora

Andraspråksinläring hos somalier

Inverkan av utbildningstradition

Jenny Bagdadi

2012

Uppsats, högskolenivå, 7,5 hp
Svenska språket
Svenska som andraspråk B 30 hp, VT 2012

Handledare: Olle Hammermo
Examinator: Ulrika Serrander

Sammandrag

I syfte att integrera invandrare och flyktingar i det svenska samhället anordnar den svenska regeringen kurser om det svenska samhället och kurser i svenska språket, t.ex. svenska för invandrare, SFI. Trots att många är intresserade och motiverade att gå dessa kurser så är det många som finner det svårt att ta till sig de kunskaper som dessa kurser ämnar förmedla. Detta är tydligt bland somaliska SFI-elever. En av orsakerna kan vara skillnader i utbildningstradition mellan Somalia och Sverige. Somalier som grupp kommer från en muntlig tradition och många har därför begränsade kunskaper i det skrivna språket. Denna uppsats syftar till att undersöka hur somalisk utbildningstradition kan påverka inläringen av svenska som andraspråk inom utbildningen svenska för invandrare, SFI.

En av slutsatserna i studien är att det är viktigt att ha i åtanke att innehållet i undervisningen i andra länder eller kulturer kan skilja sig mycket åt beroende på den utbildningstradition som finns i hemlandet. Som exempel kan inte flera års studier i koranskola jämföras med lika många års studier i svensk skola till stor del pga skillnader i inläringstekniker. Medan det karakteristiska för koranskolor är att eleverna lär sig recitera stora textstycken utantill så fokuserar den svenska modellen mer på att främja kritiskt tänkande och förmågan att göra egna reflektioner. Det är visserligen troligt att recitations- och memoreringstekniken kan räcka relativt långt för kurserna A och B inom SFI-undervisningen, förutsatt att eleven är läs och skrivkundig, men det är mer osäkert om eleverna kan nå kursmålen för kurs D inom SFI-undervisningen som är anpassad för elever med en lång studiebakgrund med enbart dessa studietekniker.

Nyckelord: andraspråksinläring, läsförståelse, utbildningstradition, somalier, SFI.

Innehållsförteckning

.....	1
Inledning.....	5
Bakgrund.....	5
Syfte.....	5
Teorier kring utveckling av läsförståelse.....	6
Implicit och explicit ordinlärning.....	6
Förförståelse av text	6
Tidigare forskning.....	7
Somalia – kort beskrivning och muntlig tradition.....	7
Den somaliska utbildningstraditionen.....	7
Svenska för invandrare – SFI.....	8
Läsförståelse – Litteracitet.....	8
Utbildningsbakgrund som påverkande faktor av andraspråksinlärning.....	9
Metod.....	10
Val av metod.....	10
Urval.....	10
Genomförande.....	10
Metodkritik.....	10
Etiska aspekter.....	10
Resultat.....	11
Presentation av Halima.....	11
Presentation av Muhamed.....	11
Somalisk utbildningstradition enligt Halima och Muhamed.....	11
Att utveckla läsförståelse enligt Halima och Muhamed.....	12
Diskussion och slutsatser.....	13

Inledning

Bakgrund

Dagens samhälle är ett mångkulturellt samhälle och Sverige har under många år tagit emot flyktingar och invandrare från olika delar av världen. På grund av inbördeskriget i Somalia har Sverige sedan början av 1990-talet tagit emot många somaliska flyktingar (Obondo 2005) och idag lever cirka 40000 utrikesfödda somalier i Sverige (SCB 2012). Av de flyktingar som lever i Sverige är arbetslösheten högst inom den somaliska gruppen. Den är så hög som 95-98 % även då 60 % är i arbetsför ålder. I syfte att integrera invandrare och flyktingar i det svenska samhället anordnar den svenska regeringen kurser om det svenska samhället och kurser i svenska språket, t.ex. svenska för invandrare, SFI. Trots att många somalier är intresserade och motiverade att gå dessa kurser så är det många som finner det svårt att ta till sig de kunskaper som dessa kurser ämnar förmedla (Andersson & Andersson 2005). Orsakerna till detta är naturligtvis många och varierande. En av orsakerna kan dock vara skillnader i utbildningstradition mellan Somalia och Sverige. Somalier som grupp kommer från en muntlig tradition och många har därför begränsade kunskaper i det skrivna språket. Under 1960-talet, vid tiden för Somalias självständighet från kolonialmakterna, var ambitionen att bygga ut skolväsendet och göra befolkningen mer litterat. På grund av politiska oroligheter blev denna ambition mycket kortvarig. För samtliga invandrargrupper var det år 2005/2006 cirka var tredje elev inom SFI-utbildningen som inte nådde upp till målen. Men faktum är att ju högre skolutbildning eleven hade desto större var chansen att nå målen. Av de elever som hade 13 års utbildning klarade 46 % betyget godkänd medan endast 13 % av de med högst 6 års utbildning nådde samma resultat (Skolverket 2008). Inga motsvarande siffror för specifikt den somaliska gruppen har hittats till detta arbete. Dock finns uppgifter att endast 19 % av de somalier som studerar på SFI har en utbildning som är minst 10 år (skolverket 2008). Det är därmed troligt att andelen somalier som når målen för SFI är lägre än genomsnittet.

Syfte

Denna uppsats syftar till att undersöka hur somalisk utbildningstradition kan påverka inläringen av svenska som andraspråk inom utbildningen svenska för invandrare, SFI. Fokus kommer att ligga på läsförståelse.

Vad säger forskningen kring utveckling av läsförståelse?

Vad utmärker somalisk utbildningstradition?

Hur anser somaliska SFI-elever att de utvecklar sin läsförståelse bäst?

Teorier kring utveckling av läsförståelse

Idag förespråkas en kommunikativ språkförmåga när det gäller språkinläring. Forskningen har under senare år fokuserat mycket på interaktionens betydelse för språkinläring. Fokus ligger inte längre enbart på produkten, resultatet av språkinläringen, utan även på processen, hur själva språkinläringen går till. För att optimera språkinläring krävs att eleven intar en aktiv roll i undervisningen, interagerar med andra elever och lärare samt tar ansvar för sin egen inläring (Lindberg 1996).

Implicit och explicit ordinläring

Den enskilt viktigaste faktorn för god läsförståelse är enligt Enström (2004) att ha ett stort och varierat ordförråd. En text som innehåller allt för många okända ord försvårar eller rent av omöjliggör förståelsen av innehållet. För att bygga upp ett stort ordförråd finns två huvudsakliga inlärningsmetoder, implicit och explicit ordinläring.

Implicit ordinläring innebär att en individ utsätts för stora mängder språklig input och denna input måste dessutom vara begripligt för andraspråksinläraren. En nödvändig förutsättning är med andra ord att individen läser stora mängder text på sitt andraspråk och dessutom använder sig av strategier för att tillgodogöra sig innehållet i textmassan. Exempel på strategier kan vara att använda sig av lexikon, analysera och dra egna slutsatser av det lästa.

Explicit ordinläring handlar om en mer direkt undervisning om ords betydelse, även om läraren inte kan ta upp och behandla alla de ord som en individ behöver förstå. Andraspråks eleven behöver få en medvetenhet om att det finns en struktur i lexikonet och att inte alla ord ses som en stor massa utan inbördes sammanhang. Det är viktigt att eleven utvecklar en metaspråklig kunskap då detta underlättar för eleven att finna strategier för ordinläring. Om den explicita ordinläringen fungerar tillfredsställande kan också den implicita ordinläringen förbättras. Båda dessa metoder samverkar för optimal utveckling av läsförståelse (Enström 2004).

Förförståelse av text

Förförståelsen för innehållet i en text är mycket viktig för läsförståelsen. Den är till och med avgörande för att kunna förstå en text. Läsaren kopplar nämligen ihop texten med sin kunskap om omvärlden, kulturell kunskap och kunskap om olika textstrukturer. En strategi för att väcka sin förförståelse är att använda sig av textens rubrik för att skapa ett sammanhang. En texts titel eller inledning säger mycket om vilken slags text det rör sig om, t.ex. faktatext, berättande text eller instruerande text. Ytterligare en strategi är att läsaren skummar igenom texten innan den mer noggranna läsningen tar vid. På så sätt bildar sig läsaren en uppfattning om vad texten handlar om. Det finns tre typer av kunskap som läsaren använder sig av för att förstå en text: semantisk (språkliga uttrycks betydelse), syntaktisk (språkets uppbyggnad) och grafematisk (samband mellan ljud och bokstav) kunskap. Vid läsning av en text används dessa tre kunskaper parallellt (Gibbons 2002).

Tidigare forskning

Somalia – kort beskrivning och muntlig tradition

Somalia ligger i östra Afrika, Afrikas horn och hade år 1990 cirka 7,5 miljoner invånare. Landet koloniserades av Storbritannien och Italien under slutet av 1800-talet och blev inte självständigt förrän 1960. Efter självständigheten följde dock missnöje och politiska och ideologiska motsättningar. Åren mellan 1980 och 1990 kännetecknas av politiskt förfall, ekonomiskt vanstyre, förtryck och inbördeskrig. År 1991 kollapsade den somaliska staten totalt. Idag är landet delat i Somaliland, Puntland och Somalia (Obondo 2005). Detta arbete avser att beskriva det som idag kallas Somalia.

I det som idag utgör Somalia är den muntliga traditionen mycket stark vilket innebär att tidigare generationers kunskap förs vidare muntligen. Följaktligen är inte det skrivna ordet lika viktigt i den somaliska miljön som i den västerländska. Faktum är att det somaliska skriftspråket utvecklades så sent som 1972 (Masny & Ghahremani-Ghajjar 1999). Det uttryckssätt som är det kulturellt viktigaste i Somalia är poesin. Denna muntliga konstform är i Somalia mycket viktig för att föra fram olika åsikter och den har både pedagogisk och kunskapsteoretisk betydelse. Även andra former av muntlig konst är viktig i Somalia, t.ex. sagor och historiska berättelser. De historiska berättelserna ämnar beskriva en verklig händelse eller person i somalisk historia medan sagan syftar till att ge moraliska tankeställare eller fungera som ren underhållning. De historiska berättelserna ses som männens område och har också högre status än sagoberättandet som ses som kvinnans muntliga konst. Fiktiva berättelser och sagor är vanligt förekommande i den svenska skolan, även inom SFI-utbildningen och detta gör att vissa individer tvingas lära sig ett nytt språk med hjälp av en genre som ligger långt ifrån den somaliska manliga talekonsten.(Obondo 2005). Det är viktigt att ha i åtanke att dessa individer är uppvuxna i ett samhälle där det skrivna ordet inte är det primära. De är fostrade i en kultur där kunskap har förts från generation till generation muntligen genom t.ex. poesi, berättelser och ordspråk (Obondo 2005).

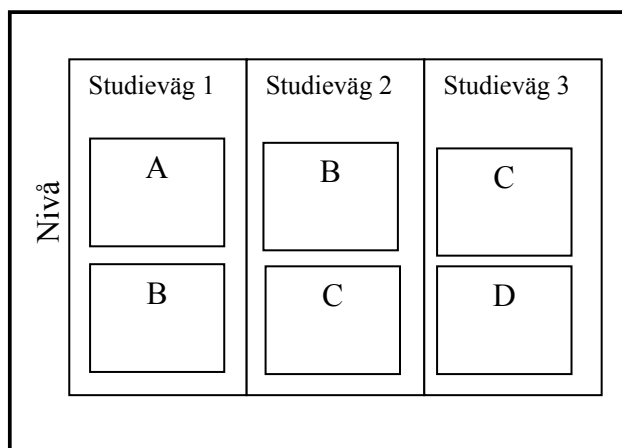
Den somaliska utbildningstraditionen

Skoldeltagandet i Somalia har under senare år ökat något mot tidigare. Men trots detta finns Somalia med bland de länder i världen som har lägst andel skolaktiva personer bland befolkningen (UNICEF 2012). På grund av det långdragna inbördeskriget som härjat i Somalia sedan 1990-talet har landets skolsystem nästan helt söndrats. Undervisningen som tidigare bedrevs och till viss del fortfarande bedrivs i Somalia kan delas in i tre olika områden, informell undervisning, icke formell undervisning och formell undervisning. Informell undervisning innebär att få lära sig normer och betydelser som är kulturellt viktiga. Undervisningen sker muntligen via hemmet och närsamhället. Icke formell undervisning utgörs till stor del av koranskolor som ger grundläggande religiös undervisning för barn från 4 upp till 14 års ålder. Koranskolor har funnits i Somalia ända sedan 600-talet och målet med denna skolform är att barnen ska lära sig att recitera samtliga Koranens verser utantill. Koranskolor existerar i alla miljöer i det somaliska samhället och undervisningen bygger på att lyssna och memorera. Det primära är inte att faktiskt förstå innehållet i det som sägs eller skrivs. Den formella undervisningen innebär ett mer västerländskt skolsystem som kolonialmakterna förde med sig under 1800-talet. När Somalia blev självständigt utvecklades detta system genom att grundskolan och gymnasiet integrerades och byggdes ut. Dessutom inrättades ett somaliskt universitet och en alfabetiseringskampanj påbörjades. Men på grund av politiska oroligheter och inbördeskrig avbröts denna utveckling (Obondo 2005).

Svenska för invandrare – SFI

Svenska för invandrare, SFI, syftar till att ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket. Vanligen är SFI en del av den befintliga kommunala vuxenutbildningen, men det förekommer också att kommuner använder sig av andra, t.ex. privata alternativ. Utbildningen riktar sig till individer med olika erfarenheter och kunskaper och syftar till att utveckla ett funktionellt andraspråk. SFI består av tre studievägar som var och en innehåller två kurser.

Studieväg 1 består av kurs A och B, studieväg 2 består av kurs B och C och studieväg 3 består av kurs C och D. Beroende på studieväg kan kurs B och C vara antingen nybörjarkurs eller fortsättningskurs, se figur 1.

Figur 1. Studievägar inom SFI.

Vilken studieväg eleven går beror på studiebakgrund. En elev som gått fyra år i skola börjar på studieväg 1 medan en studievek elev börjar på studieväg 3. Alla elever ska ha möjlighet att studera ända till kurs D även om det är fullt möjligt att avsluta SFI-utbildningen efter avslutad studieväg (SKOLFS 2009).

Läsförståelse – Litteracitet

Begreppet läsförståelse ingår i ett större sammanhang som går under namnet litteracitet. Forskningen betonar idag att läsning är en process som består av så mycket mer än att enbart avkoda bokstäver och ord. För att kunna tolka en text behöver läsaren kunskaper om omvärlden, kunskaper om språkljud och språkets struktur samt kunskaper om hur talspråk och skriftspråk förhåller sig till varandra. Läsaren kopplar ihop texten med sina tidigare erfarenheter och skapar på så vis en förståelse för textinnehållet.

En individs läs- och skrivfärdigheter måste ses i relation till individens behov samt till det samhälle som individen lever i. Med detta som utgångspunkt enades man under 1970 talet inom UNESCO om en definition av litteracitetsbegreppet. Denna definition delas in i två nivåer:

- en basnivå som handlar om att kunna läsa och skriva en enkel text med ett känt innehåll.
- en funktionell nivå som handlar om att kunna använda läsning och skrivning i praktiska situationer i samhället.

Detta innebär att en och samma individ kan vara en tillräckligt god och kompetent läsare i ett samhälle men i ett annat uppfattas som inkompetent (Franker 2004).

Utbildningsbakgrund som påverkande faktor av andraspråksinlärning

Det är naturligtvis många faktorer som påverkar vuxna individers andraspråksinlärning och de individuella variationerna är mycket stora. Exempel på faktorer är motivation, kontakt med målspråkstalare, ålder vid ankomst och eventuella psykosociala problem. Ytterligare en faktor och den faktor som detta arbete ämnar fokusera på är utbildningsbakgrund (Viberg 1993). Faktum är att utbildningsnivån är den faktor som har starkast inverkan på läsutvecklingen på andraspråket (Myrberg 2001). SFI-studerande med låg utbildningsbakgrund står inför en svår uppgift eftersom det nya språket inte enbart ska fylla de funktioner som modersmålet har utan också ska kunna användas i helt nya funktioner (Lindberg 1996).

Metod

Val av metod

Uppsatsens metod består av litteraturstudier samt kvalitativa intervjuer. Informationsfrågorna formulerades så språkligt enkla som möjligt eftersom informanterna inte behärskar svenska så bra. För att en intervju ska stimulera till positivt samspel och inbjuda informanten till att berätta om sina upplevelser och tankar bör intervjufrågorna vara korta och lättförståeliga (Kvale 1997).

Urval

Intervjuer har genomförts med två somaliska SFI-elever, en man och en kvinna, i en mindre svensk kommun. Båda studerar SFI på samma skola. Informanterna tillfrågades personligen om de var intresserade av att ställa upp på att bli intervjuade. Informanterna är läs- och skrivkunniga på sitt modersmål och studerar på den sista och avslutande kursen på studieväg 3, kurs D.

Genomförande

Intervjuerna genomfördes på den skola där informanterna bedriver sina SFI-studier. Platsen föll sig naturlig då den är relativt neutral och inte medförde några onödiga förflyttningar för informanterna eftersom de på grund av sina egna studier ändå skulle infinna sig på platsen. Syftet med intervjun och vad informationen skulle användas till förklarades vid intervjutillfället samt att de garanterades konfidentialitet. Ingen intervju spelades in för att inte hämma informanterna och på så vis få mindre uttömmande svar, vilket också Bell (2006) tar upp som en vanligt förekommande problematik vid intervjusituationer.

Metodkritik

Uppsatsen ämnar inte vara heltäckande. Litteraturstudien är av tidsaspekt avgränsad. Det är endast två intervjuer som genomförts vilket gör det omöjligt att dra några generaliserbara slutsatser av arbetet. Intervjuerna är genomförda på svenska och engelska trots att informanterna inte behärskar dessa språk till fullo.

Etiska aspekter

Vid användning av intervjuer i ett forskningsarbete finns särskilda etiska regler att förhålla sig till. Informanterna ska informeras om syftet med forskningen och de ska själva kunna bestämma om de vill medverka eller ej (Kvale, 1997). Forskaren ska också kunna garantera informanterna konfidentialitet, vilket betyder att den intervjuade inte ska kunna identifieras av den som läser forskningsarbetet (Bell 2006).

Resultat

De intervjufrågor som använts i denna undersökning är baserade på de teorier kring utveckling av läsförståelse samt den tidigare forskning som behandlats i tidigare avsnitt. Under intervjun behandlades även frågor rörande informantens ålder, situation och framtidsplaner. Detta för att ge en ökad förståelse för den information som framkommer under intervjun samt möjlighet att dra relevanta slutsatser utifrån densamma. Informanternas namn är fingerade i texten för att kunna leva upp till kravet på konfidentialitet (Bell 2006).

Presentation av Halima

Halima är en ung kvinna från Somalia. Hon är i tjugofemårsåldern. I sin hemmiljö i Somalia använde Halima aldrig skrift förutom vid läxläsning. Hennes föräldrar var inte läs- och skrivkunniga och därför fanns inget behov av skrift i hemmet. Halima vill mycket gärna klara målen för kurs D för att sedan fortsätta bedriva studier. Slutmålet är att bli utbildad sjuksköterska. Egentligen är Halimas dröm att få arbeta som läkare men på grund av svårigheterna med ett nytt språk tror hon inte att det är möjligt för henne att nå detta mål. I sitt hemland, Somalia har hon gått i skola i sex år. Som sjuåring började hon i koranskola och gick där i totalt fyra år och därefter i privatskola i 2 år.

Presentation av Muhamed

Muhamed är en man i fyrtioårsåldern från Somalia. När det gäller uppväxtmiljön berättar han att hans föräldrahem hade mycket böcker eftersom hans pappa var läs- och skrivkunnig och talade dessutom flera andra språk utöver somaliska. Hans mamma däremot kunde varken läsa eller skriva. Muhameds mål är att så snart som möjligt klara SFI så att han kan fortsätta studera på högre nivå. Vilket hans slutmål är efter studierna vet han inte riktigt i dagsläget. Muhamed har gått tolv år i skolan i sitt hemland Somalia, koranskola, grundskola och gymnasiet.

Somalisk utbildningstradition enligt Halima och Muhamed

Eftersom Somalia är ett muslimskt land väljer de flesta föräldrar att placera sina barn i koranskola, menar Halima. Föräldrarna får betala en avgift för koranskolan men det kostar inte särskilt mycket pengar vilket möjliggör skolgången för de flesta. Undervisningen handlar om att lära sig om religionen och att läsa koranen. Efter en tid i koranskola började Halima även i "annan" skola, som hon själv uttrycker det. Denna skola var en privatskola som kostade mycket pengar och var en av de mest ansedda i landet. Halima berättar att hennes föräldrar prioriterade att hon och hennes äldre bror fick gå i denna skola medan hennes övriga syskon fick gå i andra, lite billigare privatskolor. Halima fick undervisning i bland annat somaliska, arabiska, engelska, matematik, geografi och naturvetenskap. Lärarna på skolan förklarade på somaliska men alla böcker och all skrift var på arabiska. Eleverna skrev också allt på arabiska. Enligt Halima bestod undervisningen både av föreläsningar av läraren och eget arbete. Det var mycket viktigt att vara uppmärksam på vad läraren föreläste om under lektionerna och anteckna allt som läraren skrev på tavlan. En ofta förekommande förhörsmetod var att läraren helt plötsligt under pågående lektion suddade ut det denne skrivit på tavlan för att sedan ge sina elever ett skriftligt prov på vad det var som hade stått där. Halima menar att det krävdes hög koncentration av henne som elev men hon tycker samtidigt att metoden är mycket bra. Efter varje årskurs måste eleven göra ett

stort skriftligt prov. Klarade eleven detta prov fick den flytta upp en årskurs och klarade eleven inte provet fick den gå kvar ytterligare ett år i samma årskurs. Halima upplevde en mycket stor stress inför dessa prov eftersom det var stora mängder fakta som skulle pluggas in. Inläringen bestod i att försöka lära sig allt som stod i läroböckerna och hon tycker själv att detta var ett mycket bra sätt att studera på. Eleven visste exakt vad det var som behövde läras in till provet. Halima berättar att hon upplever undervisningen i Sverige (SFI-undervisningen) som konstig. Hon tycker att det är förvirrande att inte proven i Sverige ser exakt ut som det som tagits upp i undervisningen. Hon säger att hon känner sig lurad och förstår inte vad det är hon ska lära sig.

Muhameds utbildningsbakgrund i Somalia skiljer sig från Halimas. Muhamed har, som tidigare nämnts gått grundskola och gymnasium. Under de första skolåren gick han också i koranskola vid sidan av den ordinarie skolan. Både grundskolan och gymnasiet var utan kostnad och eleverna fick låna alla böcker kostnadsfritt. De ämnen Muhamed läste under grundskolan var bland annat somaliska, engelska, matematik, geografi och naturvetenskap. På gymnasiet läste han en utbildning med specifik yrkesinriktning. All undervisning var på somaliska. Även litteraturen i skolan var på somaliska. Muhamed berättar att undervisningens upplägg oftast var sådan att läraren föreläste och sedan fick eleverna arbeta enskilt med någon specifik uppgift. Muhamed upplever skolan i Sverige (SFI) som mycket svårare än skolan i Somalia. Den största anledningen till detta är språket säger han. Det är frustrerande att all undervisning är på svenska och detta gör att han måste kämpa hårt för att hänga med. Han nämner också att det är mycket mer läxor i den svenska skolan (SFI) än i den somaliska.

Att utveckla läsförståelse enligt Halima och Muhamed

När vi pratar om språkinläring är Halimas uppfattning att glosor och grammatik är det viktigaste att lära sig och när det gäller läsförståelsen specifikt menar hon att eleven ska läsa texten och läraren ska rätta om eleven läser fel. Hon tycker också att det är bra när läraren gör frågor till texten som eleverna ska svara på. Att på egen hand utveckla sin läsförståelse tycker Halima är viktigt och berättar att hon alltid gör sina läxor och tränar på de texter som de arbetar med på lektionerna. Här nämner Halima att hon läser och slår upp ord.

När det gäller läsförståelse menar Muhamed att det är viktigt att läraren är kunnig och vet hur han/hon ska lära ut språket till sina elever. Han påpekar också vikten av att läraren rättar eleven då denne läser fel. Det är många svåra ord i svenskan och det är svårt för eleverna att veta hur det ska vara. Vi måste öva mycket, menar han. När Muhamed ska ta sig an en ny text på svenska tycker han att det är bra om läraren först läser texten högt så att han får höra orden och lättare kan uttala rätt själv då han läser. Han nämner också att han använder lexikon för att slå upp ord som är svåra. För att själv förbättra sin läsförståelse gör Muhamed alltid läxor och tränar till prov. Han försöker läsa och lyssna mycket på svenska hemma, men säger att det är svårt att få tiden att räcka till.

Diskussion och slutsatser

Halimas och Muhameds utbildningsbakgrund i hemlandet Somalia skiljer sig åt på flera punkter. Halima som är en ung kvinna hann på grund av sin ålder inte påbörja någon form av utbildning innan skolsystemet i Somalia kollapsade. På grund av detta har hon inte deltagit i någon statligt organiserad utbildning så som Muhamed gjort.

Båda mina informanter har gått i koranskola som barn. En typ av skolform som är mycket typisk för muslimska länder och som förespråkar upprepning och memorering (Obondo 2005). Denna skolform i kombination med den muntliga tradition som alla somalier fostras in i har med stor sannolikhet påverkat både Halima och Muhamed när det gäller syn på utbildning och inlärningsstrategier. Båda nämner t.ex. vikten av att läsa högt och att läraren rättar och talar om när de läser fel under lektionerna på SFI-utbildningen. Det framkommer i intervjuerna att stor tilltro ställs på läraren. Det märks särskilt tydligt av det som Halima berättar att hon är van vid och även uppskattar den traditionella memoreringstekniken. Hon nämner också att hon tycker att den svenska skolan är konstig och att hon känner sig lurad i undervisningen, vilket tyder på att hon är ovan vid det västerländska och svenska sättet att se på kunskap. Är man inte fostrad i att tänka kritiskt, reflektera och dra egna slutsatser är det förståeligt att man kan känna sig lurad av skolan. Att memorera en text i tron att exakt densamma kommer på provet lite längre fram gör att all tid som lagts ner på denna inläring känns frustrerande eftersom eleven inte får chansen att visa vad den kan. De förväntningar som Halima har på den svenska skolan infinner sig inte och hon har ännu inte tillräckligt med kunskap om den svenska skolan och det svenska samhället för att kunna veta vad som krävs av henne.

Muhamed visar inte riktigt på samma misstänksamhet för den svenska skolan som Halima gör. Visserligen har han förväntningar på att läraren ska rätta och säga till när han läser texter fel, men han nämner inget om att han känner sig lurad av skolan här i Sverige. Muhamed nämner istället att han tycker att det är svårare på grund av språket och att det är mer läxor i Sverige än vad han är van med från skolgången i Somalia. Att Muhamed inte nämner något specifikt om skillnaderna i sättet som undervisningen bedrivs på kan ha att göra med att han hunnit gå i skolan i Somalia då det gamla utbildningssystemet fortfarande fungerade. Detta utbildningssystem grundades efter västerländska förlagor även om det inte går att jämföra med dagens västerländska skola. Muhamed fick också sin undervisning på somaliska vilket säkerligen underlättar förståelsen när man ska ta till sig ny kunskap. Halima fick all sin undervisning på arabiska, vilket inte är hennes modersmål. Detta kan vara ytterligare en anledning till att inläringen mest syftade till att memorera och lära sig utantill istället för att verkligen förstå innehållet.

Varken Halima eller Muhamed säger något om inlärningsstrategier vid utveckling av läsförståelse förutom att använda lexikon och bli rättade av sin lärare. Halima säger att glosinläring är viktig men hon har inte reflekterat över hur man kan lära sig nya ord i ett språk. Under intervjuerna framkommer ingenting som tyder på att de medvetet utsätter sig för riklig input av svenska förutom under den begränsade tid de är i skolan eller arbetar med sina läxor. Ingen av informanterna säger någonting om förförståelsen av olika texter och hur de arbetar med att öka den. Detta är intressant eftersom båda informanterna har planer på fortsatta, högre studier och därför skulle gynnas av att bli medveten om dessa faktorer. Om denna omedvetenhet om olika inlärningsstrategier inte är specifik för Halima och Muhamed utan gäller fler elever inom SFI så är detta något SFI-undervisningen bör ta fasta på.

Ordförrådet är mycket viktigt för läsförståelsen. Ju större ordförråd desto lättare är det att ta till sig innehållet i en text (Enström 2004). Både Halima och Muhamed är medvetna om att ordinlärning är viktigt för läsförståelsen. De säger båda att de använder sig av lexikon för att ta reda på betydelsen av nya ord. De läser texter som läraren tillhandahåller under lektionerna i skolan och de arbetar också med de texter som de får med sig som hemuppgifter. Under lektionstid förekommer troligen explicit ordinlärning i kombination med implicit ordinlärning medan hemuppgifterna endast består av implicit ordinlärning. Men eftersom informanterna i stort sett endast läser texter de får i uppgift från skolan att läsa finns en risk att det inte är tillräckligt. Enligt Enström (2004) krävs stora mängder språklig input för att implicit ordinlärning ska komma till stånd. Halima och Muhamed har under sin uppväxt lärt sig att arbeta med texter genom att recitera och memorera det lästa. Håller de fast vid dessa inlärningsstrategier finns en risk att kraften går till att minnas en specifik text utan att sedan kunna applicera orden i den specifika texten till andra texter och sammanhang. På detta sätt erhålls endast en ytlig ordförståelse och ingen användbar kunskap kommer till stånd. En kombination av implicit och explicit ordinlärning är nödvändig för att förvärva ett nytt språk men inte tillräcklig. Det är nödvändigt att eleven också utvecklar förmågan att kunna använda sig av sitt nya ordförråd i olika situationer. Detta kräver t.ex. att kunna urskilja nyanser av ord och även en viss omvärldskunskap för att kunna placera in ord i rätt sammanhang.

Vikten av förförståelse är något som Gibbons (2002) starkt poängterar. Finns inte förförståelsen i form av t.ex. omvärldskunskap och kunskap om olika texters skilda strukturer kan förståelsen för den specifika texten helt gå förlorad. Detta kräver naturligtvis en medvetenhet från skolans och lärarens sida så att tid avsätts för detta inom ramen för undervisningen. Men att få tillgång till tillräcklig förförståelse inom olika områden ställer också höga krav på eleven. Tiden i skolan är inte tillräcklig för att få all den kunskap som behövs. Eleven måste ta ett stort eget ansvar genom att använda det svenska språket även utanför skoltid, exempelvis genom att umgås och interagera med svensktalande.

Som tidigare nämnts är SFI-undervisningen indelad i tre olika studievägar. Vilken studieväg en elev studerar inom beror på vilken utbildningsbakgrund eleven har. För att studera på studieväg tre, som både Halima och Muhamed gör, krävs att man är van vid att studera sedan tidigare. Med en gedigen utbildningsbakgrund kommer ofta också större omvärldskunskap och förförståelse för olika företeelser i samhället, vilket bör underlätta för förståelsen av olika texter eleven möter i undervisningen. Viktigt att ha i åtanke är dock att innehållet i undervisningen i andra länder eller kulturer kan skilja sig mycket åt beroende på den utbildningstradition som finns i hemlandet. Detta är speciellt viktigt när det gäller elever från Somalia vars utbildningstradition starkt skiljer sig från den svenska. Flera års studier i exempelvis koranskola går inte att jämföra med lika många års studier i svensk skola. För kurserna A och B inom SFI-undervisningen räcker troligtvis recitations- och memoreringstekniken relativt långt förutsatt att eleven är läs- och skrivkunnig. Eleven kan på detta sätt ta till sig tillräckligt med språkkunskaper för att nå upp till kursmålen på denna nivå. För kurserna C och D inom SFI-undervisningen krävs dock mer av eleven i form av kritiskt tänkande och förmåga att reflektera och dra egna slutsatser. För att klara kursmålen i kurserna C och D krävs ofta att eleven redan har erfarenhet av detta sätt att tänka och arbeta. Man kan fråga sig om det är rimligt att förvänta sig att en elev med relativt kort utbildningsbakgrund ska nå upp till kursmålen för kurs D inom SFI-undervisningen så som den ser ut idag. Särskilt då denna utbildningsbakgrund skiljer sig så markant från den svenska utbildningstraditionen.

Litteratur

Dysthe, Olga, Frøydis Hertzberg & Torlaug Løkenstgard Hoel (2002), *Skriva för att lära: Skrivande i högre utbildning*. Studentlitteratur.

Strömquist, Siv (2006), *Uppsatshandboken: Råd och regler för utformningen av examensarbeten och vetenskapliga uppsatser*. Hallgren & Fallgren.

Källor

Andersson, Sven, B. & Andersson, Ingrid, (2005), *Authentic Learning in a Sociocultural Framework: A case study on non-formal learning*, Scandinavian Journal of Educational Research, 49:4.

Bell, Judith (2006), *Introduktion till forskningsmetodik*. Studentlitteratur.

Enström, Ingegerd (2004), Ordförråd och ordinlärning – med särskilt fokus på avancerade inlärare I: Hyltenstam Kenneth & Lindberg Inger (red.) *Svenska som andraspråk-i forskning, undervisning och samhälle*. Studentlitteratur.

Franker, Qarin (2004), Att utveckla litteracitet i vuxen ålder – alfabetisering i en tvåspråkig kontext I: Hyltenstam Kenneth & Lindberg Inger (red.) *Svenska som andraspråk-i forskning, undervisning och samhälle*. Studentlitteratur.

Gibbons, Pauline (2002), *Stärk språket stärk lärandet*. Hallgren & Fallgren.

Kvale, Steinar (1997), *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.

Lindberg, Inger (1996), Svenskundervisning för vuxna invandrare (sfi) I: Hyltenstam, Kenneth (red.) *Tvåspråkighet med förhinder? Invandrar- och minoritetsundervisning i Sverige*. Studentlitteratur.

Masny, Diana & Ghahremani-Ghajar, Sue-San (1999), *Weaving Multiple Literacies: Somali Children and their Teachers in the Context of School Culture i Language, Culture and Curriculum*.

Myrberg, Mats (2001), *Att öppna språkgränser, Klyftor och broar i invandrares läs och skrivutveckling*. Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk.

Obondo, Margaret (2005), *Broar mellan kulturer – somaliska barns språksocialisation i hem och förskola i Sverige*. Språkforskningsinstitutet i Rinkeby.

SKOLFS 2009:2, *Förordning om kursplan för svenskundervisning för invandrare*. Hämtad från [<http://www.skolverket.se/skolfs?id=1491>] 20120415.

Skolverket (2008), *Skolverkets lägesbedömning 2008, förskoleverksamhet, skolbarnomsorg, skola och vuxenutbildning*. Rapport 324. Hämtad från [<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2133>] 20120401.

Statistiska Centralbyrån. Hämtad från [<http://www.scb.se/>] 20120415.

UNICEF. Hämtad från [<http://www.unicef.org/somalia/education.html>] 20120415.

Viberg, Åke (1993), Andraspråksinlärning i olika åldrar I: Cerú, Eva & Aronsson, Lisbeth (red.) *Svenska som andraspråk, Lärarbok 2*. Natur och kultur.